

Suurten tunteiden sukutarina
Baskimaan vihan ja rakkauden vuosista.

FERNANDO

ARAMBURU WSOY

ÄIDINMAA

»Tyrmävän voimallinen katkeransuloisine loppuratkaisuineen.»

- LIBRARY JOURNAL

Fernando Aramburu

ÄIDINMAA

SUOMENTANUT SARI SELANDER

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Espanjankielinen alkuteos *Patria*
© Fernando Aramburu, 2016
Published by agreement with Tusquets Editores, Barcelona, Spain.
Suomenkielinen laitos © Sari Selander ja wsoy 2020
Werner Söderström Osakeyhtiö
ISBN 978-951-0-43833-6
Painettu EU:ssa

Sisällys

- 1 Korot parketilla 11
- 2 Lempeä lokakuu 15
- 3 Txaton seurassa Polloessa 20
- 4 Niiden kotona 24
- 5 Muutto pimeässä 29
- 6 Txato, *entzun* 32
- 7 Kiviä repussa 37
- 8 Kaukainen muisto 41
- 9 Punainen 46
- 10 Puhelut 50
- 11 Tulva 54
- 12 Muuri 58
- 13 Ramppi, kylpyhuone, avustaja 63
- 14 Viimeiset päiväkahvit 68
- 15 Kohtaamisia 73
- 16 Sunnuntaimessu 77
- 17 Kävelyllä 82
- 18 Loma saarella 88
- 19 Erimielisyydet 93
- 20 Ennenaikainen suruaika 98
- 21 Paras heistä kaikista 102

- 22 Muistoja hämähäkinverkossa 107
- 23 Näkymätön köysi 111
- 24 Rihkamahely 115
- 25 Älä tule tänne 121
- 26 Niiden vai meidän puolella? 127
- 27 Perheateria 132
- 28 Sisarusten kesken 138
- 29 Kaksivärinen lehti 142
- 30 Muistin tyhjentäminen 147
- 31 Keskustelu pimeässä 153
- 32 Papereita ja tavaroita 157
- 33 Seinäkirjoitukset 162
- 34 Mentaaliset sivut 167
- 35 Liekehtivä laatikko 172
- 36 A:sta B:hen 177
- 37 Eripurakakku 182
- 38 Kirjat 188
- 39 Minä kirves, sinä käärme 192
- 40 Kaksi kasvotonta vuotta 198
- 41 Elämä peilissä 202
- 42 Lontoon-tapaus 206
- 43 Virallisesti pariskunta 213
- 44 Varotoimet 218
- 45 Lakkopäivä 223
- 46 Sateinen päivä 230
- 47 Mitä heistä tuli? 234
- 48 Iltavuoro 239
- 49 Kasvotusten 243
- 50 Kytän jalka 248

- 51 Louhoksella 253
- 52 Suuri unelma 259
- 53 Vihollinen kotona 263
- 54 Valekuume 267
- 55 Ihan kuin äitinsä 272
- 56 Luumut 278
- 57 Reservissä 283
- 58 Läpihuutojuttu 289
- 59 Lasinkappale 293
- 60 Lääkärit lääkärien kanssa 299
- 61 Miellyttävä mitättömyys 304
- 62 Kotietsintä 308
- 63 Poliittista aineistoa 312
- 64 Missä poikani on? 316
- 65 Siunaus 321
- 66 Klaus-Dieter 326
- 67 Kolme rakkauden viikkoa 331
- 68 Valmistuminen 336
- 69 Välikirje 343
- 70 Satuja isänmaasta 348
- 71 Kieroon kasvanut tytär 352
- 72 Pyhä tehtävä 356
- 73 Mukana loppuun saakka 362
- 74 Henkilökohtainen vapautusliike 368
- 75 Posliiniruukku 372
- 76 Itke rauhassa 379
- 77 Synkkiä ajatuksia 384
- 78 Kurssi 389
- 79 Meduusan hipaisu 394

- 80 Oria-yksikkö 399
- 81 Asemalle tuli vain surullinen tohtori 404
- 82 *He's my boyfriend* 408
- 83 Ikävä sattuma 413
- 84 Baskimurhaajat 418
- 85 Asunto 425
- 86 Muita suunnitelmia 431
- 87 Sieniä ja nokkosia 436
- 88 Verinen leipä 441
- 89 Ruokasalin ilmapiiri 446
- 90 Säikähdys 452
- 91 Lista 458
- 92 Lapsista rakkain 464
- 93 Hiljaisten valtakunta 471
- 94 Amaia 477
- 95 Viinitonkka 482
- 96 Nerea ja yksinäisyys 488
- 97 Murhaajien kulkue 495
- 98 Valkeat häät 501
- 99 Neljäs jäsen 506
- 100 Nalkissa 512
- 101 *Txoria txori* 517
- 102 Ensimmäinen kirje 524
- 103 Toinen kirje 530
- 104 Kolmas ja neljäs kirje 535
- 105 Sovinto 540
- 106 Itsensä sisälle lukittu 547
- 107 Kohtaamisia aukiolla 552
- 108 Lääkärin lausunto 558

- 109 Kun hiillockseen tuulee väärästä suunnasta 563
- 110 Keskustelu auringonlaskun aikaan 569
- 111 Yö Calamochassa 575
- 112 Lapsenlapsen seurassa 583
- 113 Viimeinen nousu 587
- 114 Lasi välissä 592
- 115 Hierontasessio 598
- 116 Arabialainen salonki 604
- 117 Näkymätön lapsi 611
- 118 Odottamaton vierailu 618
- 119 Kärsivällisyyttä! 623
- 120 Ondarroan tyttö 628
- 121 Keskusteluja tapaamishuoneessa 635
- 122 Sinun vankilasi, minun vankilani 641
- 123 Ympyrä sulkeutuu 646
- 124 Märkä läntti 651
- 125 Sunnuntaiaamu 655

Sanasto 660

Korot parketilla

VOI TUOTA TYTTÖÄ. Siinä se nyt menee. Murtumaan. Niin kuin aalto murtuu kiviä vasten: vähän vaahtoa ja hyvästi. Eikö tyttöparka huomaa, ettei mies vaivaudu avaamaan tälle edes ovea? Alistunut se on, pahemman kerran alistunut.

Noin korkeat korot ja punatut huulet neljänkymmenenviiden iässä. Minkä ihmeen takia? Mikä sinut ajaa, tyttö – sinun asemassasi, sinun koulutuksellasi – käyttäytymään kuin pahainen teini? Voi jos *aita* näkisi sinut nyt...

Autoon noustessaan Nerea vilkaisi ylös ikkunaan, josta hän oletti äidin tarkkailevan häntä verhojen raosta, kuten tämä aina teki. Niinpä, vaikka Nerea ei tätä kadulta saakka erottaisikaan, siellä Bit-tori katseli häntä säälien, otsa rypyssä, jupisten itsekseen että siinä se nyt menee; tyttöparka suostui koristeeksi omahyväiselle keikarille, jolla ei edes käynyt mielessä tehdä toista onnelliseksi. Miten epätoivoinen naisen täytyy olla yrittäessään vietellä miehensä yhä uudelleen, kahdentoista avioliittovuoden jälkeenkin? Itse asiassa parempi vain, ettei heillä ole lapsia.

Nerea heilautti kättään pikaisesti ennen kuin nousi taksiin. Hänen äitinsä, piilossa verhojen takana kolmannen kerroksen ikkunassa, siirsi katseensa ylös. Tiilikattojen yllä näkyi leveä kaistale merta, Santa Claran saaren majakka ja kauempana ohuita harsopilviä. Sää tiedotuksen nainen oli luvannut aurinkoista. Ja hän, voi, olen tosiaan tulossa vanhaksi, vilkaisi taas alas kadulle, mutta taksi oli jo hävinnyt näkyvistä.

Sitten hän etsi kattojen, saaren, sinisen horisonttiviivan ja etäällä siintävien pilvien takaa, paljon niitä kauempaa, iäksi kadonneesta men-

neisyydestä kohtauksia tyttärensä häistä. Hän näki Nerean taas Buen Pastorin katedraalissa valkoisissaan, hääkimppua pidellen, säteilevän onnellisena, ja katsellessaan hoikan ja hymyilevän tyttärensä lähtevän sieltä niin kauniina hänen mieleensä hiipi ikävä aavistus. Illalla, palatessaan yksin kotiin hän oli hilkulla istahtaa Txaton kuvan eteen ja tunnustaa tälle pelkonsa. Mutta hänen päättään särki ja sitä paitsi Txatolla oli aina ollut taipumusta sentimentaalisuuteen, kun kyse oli lapsista, eritoten tyttärestä, isänsä silmäterästä. Sillä miehellä oli itku herkässä, ja vaikka valokuvat eivät itkekään, niin eihän sitä koskaan tiedä.

Korkokenkien tarkoitus oli kai saada Quiquen ruokahalu heräämään, joskaan ei senlaatuinen halu joka lähtee syödessä. Kop, kop, kop, hän oli kuullut korkojen kopisevan parketilla vähän aikaa sitten. Saa nähdä, jättikö tyttö siihen painaumuksia. Rauhan säilyttääkseen hän ei kuitenkaan ollut maininnut asiasta. He olivat tulleet ainoastaan piipahtamaan, hyvästelemään. Jo yhdeksältä aamulla mies haiskahti viskille tai jollekin niistä viinoista, joita hän kauppasi työkseen.

»*Ama*, pärjäätkö sinä varmasti?»

»Miksette ota bussia kentälle? Taksi täältä Bilbaoon maksaa omaisuuden.»

Mies:

»Älä siitä huolehdi.»

Matkalaukut, hankaluus, hitaus. Niihin hän vetosi.

»Mutta eikös teillä ole ihan reilusti aikaa?»

»*Ama*, älä jankuta. Päätimme jo ottaa taksin. Se on helpointa.»

Quique alkoi käydä kärsimättömäksi.

»Se on todellakin helpointa.»

Sitten hän ilmoitti, että menisi ulos tupakalle sillä välin kun te juttelette. Tuo mies lemuaa parfyymille, mutta suusta lehahtaa viinan haju, eikä kello ole kuin vasta yhdeksän. Quique hyvästeli heidät ja vilkaisi itseään eteisen peilistä. Ilmeisen tyytyväisenä. Vielä autoritäärinen, kohtelias (ehkä vähän tyly?) huomautus Nerealle:

»Älä viivy kauan.»

Viisi minuuttia, Nerea lupasi. Ne venyivät viideksitoista. Äidille kahden kesken: Lontoon-matka on hänelle todella tärkeä.

»Vaikea kuvitella mitä virkaa sinulla on miehesi liiketapaamisissa. Vai oletko unohtanut kertoa, että olet hänellä nykyään töissä?»

»Yritän saada avioliittomme pelastettua tällä matkalla. Olen päättänyt tehdä kaikkeni.»

»Taas vai?»

»Viimeisen kerran.»

»Ja mikä on taktiikkasi tällä kertaa? Pysyt koko ajan kyljessä kiinni, jottei siippa petä sinua ensimmäisen vastaantulijan kanssa?»

»*Ama*, älä viitsi. Tämä on ihan tarpeeksi vaikeaa muutenkin.»

»Olet kaunis. Oletko vaihtanut kampaajaa?»

»Sillä samalla minä käyn edelleen.»

Nerea vaimensi äkkiä ääntään. Tyttären kuiskuttelu sai äidin vilkai-semaan ovelle, aivan kuin olisi pelännyt jonkun muukalaisen vakoi-levan heitä. Ei, ei siitä mitään tullut; he olivat jo luopuneet adoptio-ajatuksesta. Niin kuin he olivat siitä puhuneet ja ehtineet pähkällä kiinalaisen, venäläisen ja tummaihoisen vauvan välillä. Miettineet, olisiko tyttö vai poika mieluisampi. Nerea oli edelleen adoption kan-nalla, mutta Quique oli kääntänyt kelkkansa. Hän haluaa sittenkin oman lapsen, lihaa hänen lihastaan.

Bittori:

»Ai miehesi siteeraa nykyisin Raamattua?»

»Hän pitää itseään tosi modernina, vaikka on loppupeleissä perin-teisempi kuin riisipuuro.»

Nerea oli selvittänyt tahollaan mitä adoptiohakemukseen vaadittiin ja kyllä, he täyttivät kaikki ehdot. Raha ei ollut esteenä. Hän oli val-mis matkustamaan maapallon toiselle puolelle päästäkseen viimein äidiksi, vaikka ei lasta itse synnyttäisikään. Mutta Quique oli katkais-sut keskustelun siihen paikkaan. Hän oli tehnyt päätöksensä. Ei oli ei.

»Sitä miestä ei ole herkkyydellä pilattu, vai mitä olet itse mieltä?»

»Hän haluaa biologisen lapsen, oman pojan, jossa on isänsä näköä ja joka pelaisi Real Sociedadissa vielä joku päivä. Se on hänelle pak-komielle, *ama*. Ja totta kai hän saa tahtonsa läpi. Voi herra isä, kun Quique saa jotain päähänsä! Äidistä ei tosin ole vielä tietoa, mutta kyllä hän tietysti jonkun löytää. Älä kysy, miten hän aikoo sen hoitaa. En minä tiedä. Ehkä hän vuokraa kohdun ja maksaa sen verran kuin siitä on maksettava. Minun puolestani se on ihan okei. Olen tarvit-taessa valmis etsimään hänelle terveen naisen, joka pystyy toteutta-maan tämänkin oikun.»

»Olet päästäsi vialla.»

»En ole puhunut tästä vielä Quiquille. Olen odottanut sopivaa hetkeä. Ehkä se tulee Lontoossa. Olen miettinyt tätä pitkään. En voi vaatia häntä olemaan onneton.»

Heidän poskensa hipaisivat toisiaan asunnon ovella. Bittori: että tietysti hän pärjäisi, että hyvää matkaa nyt sitten. Nerea mutisi rappukäytävästä jotain huonosta tuurista hissiä odotellessaan, mutta jatkoi heti, että elämästä pitää osata myös iloita. Sen jälkeen hän totesi, että äidin olisi jo korkea aika hankkia uusi kynnysmatto.

Lempeä lokakuu

ENNEN TXATON tapausta Bittori oli ollut vielä uskossa, mutta enää ei, siitä huolimatta että nuorempana hän oli ollut harras uskovainen. Niin harras, että oli ollut vähällä mennä luostariin. Hän ja se sydänystävä, jota ei parane enää muistella. Molemmat muuttivat mieltään ihan viime hetkellä, toinen jalka noviisien asuntolassa. Nyt kuolleiden ylösousemus, ikuinen elämä, Luoja ja Pyhä Henki kuulostavat hänestä samanlaiselta hapatukselta kaikki tyynni.

Häntä niin sieppasivat piispan sanat, kun tämä yritti muka. Mutta pakkohan hänen oli niin tärkeää miestä kätellä. Ei hän tohtinut kättä torjuakaan. Se tuntui nahkealta. Mutta kyllä hän miestä silmiin katsoi ja ilmaisi hiljaa katseellaan, ettei ollut enää uskossa. Sillä hetkellä kun hän näki Txaton arkussa, hänen Jumaluskonsa pokshti hajalle kuin saippuakupla. Ja se sattui, myös fyysisesti.

Tästä huolimatta hän käy toisinaan messussa edelleen. Tavan vuoksi kai lähinnä. Hän istahtaa kirkon perälle, katselee seurakuntalaisten selkiä ja niskoja, käy keskustelua itsensä kanssa. Kotona kun on niin yksinäistä. Bittorilla ei ole koskaan ollut tapana käydä kuppiloissa, ei baareissa sen enempää kuin kahviloissakaan. Kai sentään vaatekaupoissa? Hän tulee vähällä toimeen. Turhamaisuuskin – toinen kupla? – hävisi hänestä Txaton lähdon myötä. Ostoksilla hän käy lähinnä tyttären painostuksesta, muuten hän kulkisi samoissa hynttyissä päivästä toiseen.

Kaupoissa kiertelyn sijaan Bittori istuu mieluummin kirkossa ja harjoittaa siellä hiljaista ateismiaan. Hän on kieltänyt itseltään jumalanpilkan ja sinne kokoontuneiden seurakuntalaisten halveksunnan.

Hän katselee pyhiä kuvia ja sanoo/ajattelee: ei. Joskus hän puistelee samalla päätään vastalausestaan korostaakseen.

Hän jää kirkkoon pidemmäksi aikaa, jos siellä on messu meneillään. Silloin hän keskittyy kieltämään mielessään kaiken mitä pappi sanoo. Rukoilkaamme. Ei. Tässä on Herramme Jeesuksen ruumis. Ei. Näin hän jatkaa koko toimituksen ajan. Silloin tällöin, kun väsymys alkaa vaivata liikaa, hän ottaa pikku nokoset penkissä niin ettei kukaan huomaa.

Taivas oli jo tumma, kun hän poistui jesuiittojen kirkosta Andía-kadulle. Oli torstai. Lämpötila oli miellyttävä. Erään apteekin mittari oli näyttänyt alkuillasta kahtakymmentä. Autoja, jalankulkijoita, puluja. Bittori tunnisti kadulla tutut kasvat. Hetkeäkään epäroimättä hän vaihtoi vastakkaiselle jalkakäytävälle. Äkillinen suunnanmuutos johdatti hänet Gipuzkoa-aukiolle. Hän käveli sen poikki lampea reu-nustavaa tietä pitkin ja vitkutteli hetken ankoja tarkkaillen. Hän ei ollut käynyt siellä aikoihin. Ellei hän väärin muistanut, edellisen ker-ran silloin kun Nerea oli ollut pieni. Silloin lammessa oli uiskennellut mustia joutsenia, mutta enää niitä ei näkynyt. Ding dong ding. Dipu-taciónin hallintorakennuksen kello havahdutti hänet ajatuksistaan.

Kahdeksan. Ilta oli leuto, lokakuu lempä. Kesken kaiken hänen mieleensä juolahtivat Nerean aamuiset sanat. Että kynnysmatto pitäisi vaihtaa? Ei, vaan että elämästä pitää osata iloita. Pah, niitä tyypillisiä fraaseja, joilla vanhuksia yritetään piristää. Sen Bittori oli valmis myön-tämään, että ilta oli harvinaisen miellyttävä. Mutta ei siitä vielä riemua revitty. Riemuun olisi tarvittu vähän muutakin. Kuten mitä? Voi hyvä-nen aika, en minä osaa sanoa. No, jos joku vaikka keksisi kojeen, jolla kuolleet herätetään henkiin, niin että saisin aviomieheni takaisin. Hän kysyi itseltään, olisiko hänen syytä harkita jo unohtamista niin monen vuoden jälkeen. Unohtamista? Mitä se sellainen mahtaa tarkoittaa?

Ilmassa leijui levän ja mereltä nousevan kosteuden tuoksu. Ei ollut yhtään kylmä, ei tuullut ja taivas oli kirkas. Siinä oli syytä kerrak-seen, Bittori sanoi itsekseen, kävellä kotiin ja säästää bussimaksussa. Urbietakadulla hän kuuli jonkun kutsuvan häntä. Hän kuuli nimensä selvästi, mutta ei halunnut kääntyä katsomaan. Itse asiassa hän kiih-dytti vauhtia, mutta ei se mitään hyödyttänyt. Ripeät askeleet saavuti-vat hänet takaapäin.

»Bittori. Bittori.»

Ääni kuului liian läheltä, jotta hän olisi voinut leikkiä kuuroa.

»Kuulitko jo? Ne kuulemma luopuvat iskuista kokonaan.»

Bittori muisti elävästi ne ajat, kun sama naapurin rouva varoi astumasta yhtä aikaa rappukäytävään ja odotti toisinaan kadun kulmassa sateessa ostoskassi jalkojensa juuressa, jottei vain törmäisi häneen aulassa.

Hän valehteli:

»Kuulinhan minä.»

»Kyllä tätä uutista on odotettukin. Vihdoin täällä koittavat rauhan ajat! Jo on korkea aika.»

»Tiedä häntä, tiedä häntä.»

»Olen todella iloinen puolestanne, siis teidän jotka olette joutuneet eniten kärsimään. Toivottavasti ne nyt tosissaan lopettavat ja jättävät teidät rauhaan.»

»Lopettavat minkä?»

»Ihmisten vainoamisen ja tarpeettoman kärsimyksen aiheuttamisen. Kunpa ne tästä tähtien ajaisivat asiaansa ketään tappamatta.»

Koska oli ilmeistä, ettei mykäksi heittäytynyt Bittori ollut halukas jatkamaan keskustelua, naapurin rouvalle tuli yllättäen kiire jatkaa matkaansa.

»No niin, minäpä lähdenkin jo tästä. Lupasin paistaa illalliseksi mulloja, pojan lempiruokaa. Jos olet kotiin menossa, voidaan mennä yhtä matkaa.»

»En, minulla on treffit tässä lähellä yhden tutun kanssa.»

Karkottaakseen naapurinsa näkyvistä Bittori vaihtoi taas kadun puolta ja tappoi aikaa kävelemällä hetken aikaa lähistöllä. Eihän hän muutakaan voinut. Sillä jos se hupakko huomaa peratessaan kaloja hidasälyiselle pojalleen, että tulii hänen perässään ja kuulee minun menevän sisälle, se ajattelee tietysti: jaahah, Bittori vältteli minua tahallaan. Bittori. Mitä? Alat kuulostaa vähän turhan katkeralta. Enkö minä ole sanonut sinulle vaikka kuinka monta kertaa että. Anna jo olla. Jätä minut rauhaan.

Jonkin ajan kuluttua kotiin kävellessään hän laski kämmenensä karkeaa puunrunkoa vasten ja mutisi: kiitos inhimillisyydestäsi. Vähän matkan päässä hän painoi kätensä erään kerrostalon seinää vasten ja toisti kiitoksensa. Näin hän teki, enää pysähtymättä, myös

roskakorin, puistonpenkin, liikennevalotolpan ja muutaman muunkin matkan varrelle osuneen, kaupunkimaisemaan olennaisesti kuuluvan kohteen ohittaessaan.

Porraskäytävä oli pimeänä. Hän tunsu houkutus mennä hissillä. Varo vaan, hissini ääni voi kavaltaa sinut. Bittori päätti hipsiä kolmanteen kerrokseen sukkasillaan. Vielä hän ehti kuiskata viimeiset kiitokset portaankaiteelle: kiitos inhimillisyydestäsi. Hän työnsi avaimen lukkoon mahdollisimman varovasti. Mitä vikaa tässä kynnyksimatossa muka on? En ymmärrä sitä tyttöä. Ja voi olla, etten ole ikinä ymmärtänytkään.

Hetken kuluttua puhelin soi. Sohvilla makasi musta karvapallo; *Ikatza* torkkui sohvilla kerälle käpertyneenä. Se tarkkaili asentoaan vaihtamatta, silmät puoliummussa, emäntänsä askellusta puhelimen luokse. Bittori odotti kunnes se lakkasi hälyttämästä, näki tutun numeron näytöltä ja valitsi sen.

Xabier kiihtyneenä: *Ama, ama*. Televisio piti kuulemma laittaa heti päälle.

»Kyllä minä olen jo siitä kuullut. Ai keneltäkö? Yläkerran naiselta.»

»Ja minä kun luulin, ettet tiennyt siitä.»

Poika lähetti hänelle suukkoja, ja äiti lähetti takaisin. Sen enempää he eivät puhuneet, sanoivat vain hei hei. Bittori sanoi itsekseen: ja minähän en telkkaria avaa. Mutta jo vähän ajan kuluttua uteliaisuus vei voiton. Hän näki ruudulta kolme huppumiestä baskerit päässä pöydän ääressä Ku Klux Klan -estetiikkaa jäljitellen. Valkea liina, isänmaallisia lippuja ja symboleita, edessä yksi mikrofoni. Tunnistakohan äänessä olevan tyyppin äiti poikansa? Bittori mietti mielessään. Kuvat olivat hänestä niin vastenmielisiä että häntä alkoi kuvottaa. Hän ei kestänyt kauempaa ja sulki television.

Hänelle päivä oli lopussa. Paljonkohan kello oli? Pian kymmenen. Hän vaihtoi veden kissan juomakuppiin, jätti illallisen väliin ja meni tavallista aikaisemmin sänkyyn, eikä koskenut edes aikakauslehteen yöpöydällä. Vaihdettuun yöpaidan ylleen hän pysähtyi seinälle ripustetun Txaton valokuvan eteen sanoakseen tälle että:

»Tulen huomenna käymään ja kerron sitten. Tuskin sinä siitä riemastut, mutta se nyt sattuu olemaan ykkösuutinen joka paikassa, ja kai sinullakin on oikeus tietää.»

Hän yritti saada edes yhden kyyneseen tirautettua makuuhuoneen pimeydessä. Ei niitä herunut. Ei yhtä ainutta. Silmät olivat rutikuivat. Eikä Nereakaan sitten soittanut. Ei vaivautunut edes ilmoittamaan pääsivätkö turvallisesti perille. Kaipa avioliiton pelastaminen piti tytön kiireisenä.

Txaton seurassa Polloessa

BITTORI EI OLE noussut jalan Polloeen saakka moneen vuoteen. Toki hän siihen pystyisi, mutta rinteen kipuaminen ottaa voimille. Eikä silläkään sinänsä ole väliä, ei hän rasitusta pelkää, mutta miksi hän sinne jalan menisi, niin, miksi ihmeessä? Sitä paitsi aina välillä, päivästä riippuen, häntä vihloo vatsan seutuvilta. Niinpä hän ottaa yleensä bussin numero 9, joka tuo hänet hautausmaan portille saakka, ja vierailun päätyttyä palaa kaupunkiin kävellen. On aivan eri asia laskeutua rinnettä kuin kiivetä sitä.

Hän nousi bussista erään rouvan perässä. He olivat olleet ainoat matkustajat. Perjantai, rauha, ilma mitä parhain. Bittori luki portin kaaresta: TEISTÄKIN VIELÄ SANOTAAN SAMAA KUIN MEISTÄ: HE KUOLIVAT! Minua eivät tuollaiset kalmistolauseet hätkäytä. Tähtipölyä (tämän hän oli kuullut televisiosta), sitä me olemme; sama hengitämmekö vai kasvammeko sammalta. Ja vaikka hän inhosi kolkkoa tervetuliaisfraasia, ei hän voinut astua portista ilman että olisi pysähtynyt lukemaan sen.

Ystävä kallis, päällystakin olisit kyllä voinut jättää pois. Se oli liikaa. Bittori oli laittanut sen vain siksi, että se oli musta. Ensimmäisen vuoden hän oli kulkenut suruasussa, kokomustissa. Sen jälkeen lapset alkoivat vaatia, että hän jatkaisi elämäänsä normaalisti. Normaalisti? Voi niitä sinisilmäisiä hölmöjä, eivät he tiedä mitä puhuvat. Bittori noudatti kuitenkin lastensa kehotusta, koska halusi heidän jättävän hänet rauhaan. Mikä ei sulje pois sitä, että hänestä tuntuu epäkunnioittavalta kulkea vainajien keskuudessa värikkäissä vaateissa. Niinpä hän avasi vaatekaapin aamuvarkaisella, etsi jotain jolla

peittää sinisävyisen hameen ja puseron, huomasi takin ja puki sen ylleen, vaikka tiesi että hänelle tulisi siinä kuuma.

Txato jakaa haudan äidinpuoleisten isovanhempiensa ja tätinsä kanssa. Hauta on loivasti nousevan käytävän varressa sivussa, jono-
muodostelmassa samanlaisten hautojen kanssa. Kiveen on kaiver-
rettu vainajan etu- ja sukunimet, syntymäaika ja päivämäärä, jolloin
hänet tapettiin. Lempinimeä siinä ei ole.

Hautajaisten edellä Azpeitian sukulaiset olivat varoittaneet Bit-
toria, että tämän olisi parempi olla kaiveruttamatta laattaan liian
suoraa muistolausetta tai mitään, mikä paljastaisi Txato olleen yksi
ETA:n uhreista. Ongelmien välttämiseksi, niin he sitä perustelivat.

Bittori oli väittänyt vastaan:

»Kuulkaahan nyt, hänet tapettiin jo kerran. Ei kai kukaan tule
häntä toista kertaa tappamaan.»

Bittorilla ei ollut käynyt mielessäkään kaiveruttaa kiveen aviomie-
hensä kuolinsyytä tai selostusta kuolinolosuhteista, mutta riitti että
suku alkoi opastaa häntä ja hän oli heti valmis tekemään täsmälleen
päinvastoin.

Xabier oli ollut sukulaisten kanssa samaa mieltä. Niin laattaan
kaiverutettiin vain nimi ja päivämäärät. Nerea uskalsi ehdottaa
Zaragozasta soittaessaan, että kuolinpäivää muutettaisiin. Bittori tyr-
mistyneenä: että mitä?

»Ajattelin vain, että hautakiveen laitettaisiin iskuja edeltänyt tai
seuraava päivä.»

Xabier kohautti olkiaan. Bittori vastasi, ettei tullut kuuloonkaan.

Muutaman vuoden kuluttua, sen jälkeen kun Gregorio Ordóñezin
hautakivi oli töhritty noin sadan metrin päässä Txaton haudasta,
Nerea otti tuon vanhan, kaikkien onnellisesti unohtaman kiistaka-
pulan uudelleen esille epähienotunteiseen tapaansa. Nerea äidilleen,
sanomalehden kuvaa osoittaen:

»Näin meillekin olisi voinut käydä. Näetkö nyt, ettei ollut yhtään
huono idea yrittää suojella *aitaa* edes vähän?»

Bittori tipautti haarukan mielenosoituksellisesti pöydälle ja ilmoitti
lähtevänsä.

»Minne sinä nyt kesken kaiken lähdet?»

»Minulla ei ole enää nälkä.»

Hän poistui tyttärensä asunnolta otsa rypyssä, raivokkain askelin. Quique sytytti tupakan silmiään pyöritellen.

Hautajono seuraa leveänä käytävän vierellä. Kiveyksen reuna on onneksi parin kämmenenmitan korkeudella maasta, niin että Bittorin on helppo istahtaa pitkän laattakiven sivustalle. Paitsi jos sattuu satamaan, tietysti. Kivi on yleensä kylmä (ja jäkälän ja vuosien pölyn tahrima), ja siksi Bittorilla on laukussaan supermarketin muovipussista leikattu neliö sekä huivi, jota hän käyttää pehmusteena. Hän istahtaa niiden päälle ja kertoo Txatolle, mitä hänellä on sinä päivänä sydämellään. Jos viereisillä haudoilla on ihmisiä, hän juttelee aviomiehelle ajatuksissaan, ja ellei lähistöllä ole ketään, kuten useimmiten, normaalilla puheäänellä.

»Tyttö on jo Lontoossa. Näin minä oletan, sillä ei se ole viitsinyt ilmoittaa, pääsivätkö he perille asti. Vai soittiko Nerea sinulle? Minulle se ei ole soittanut. Mutta ei uutisissa mistään lento-onnettomuudesta mainittu, joten oletan että siellä he nyt ovat, avioliittoaan pelastamassa.»

Ensimmäisenä vuonna Bittori oli tuonut neljä kukkaruukkua haudalle ja kävi hoitamassa kasveja säännöllisesti. Ne pysyivät kauniina. Sitten hän ei vähään aikaan käynyt hautausmaalla. Kukat kuihtuivat. Seuraavat pysyivät hengissä ensimmäisiin yöpakkasiin saakka. Hän hankki isomman, näyttävämmän ruukun, jonka Xabier karräsi haudalle. Yhdessä he istuttivat siihen puksipuun. Eräänä aamuna Bittori löysi pensaan kumollaan, ruukku oli hajonnut ja mullat olivat levinneet kiveykselle. Sen jälkeen Txaton haudalla ei ole ollut koristeita.

»Puhun kuule justinsa niin kuin minua huvittaa. Ei minua kukaan estele, ja sinä kaikista vähiten. Ai laskenko leikkiä? En minä ole enää sama Bittori kuin sinun eläessäsi. Minusta on tullut paha. Tai ei nyt sentään paha. Mutta kylmä ja etäinen. Et enää tunnista minua, jos joku päivä heräät henkiin. Ja usko huviksesi, että tällä muutoksella on paljonkin tekemistä tyttäresi, sinun silmäteräsi, lellikkisi kanssa. Voi että se osaakin ärsyttää. Aina vastaan hangoittelemassa. Ihan samalla tavalla kuin pikkutyttönä. Mutta sinun siunauksellasi, sillä sinähän olit jatkuvasti tyttöä puolustelemassa. Siksi en saanut ikinä siihen otetta. Ei se oppinut ikinä kunnioittamaan minua.»

Kolmen tai neljän haudan päässä, asfalttikäytävän vieressä oli

hiekkamonttu. Bittori jäi hetkeksi katselemaan sinne lennähtänyttä varpusparia. Ne olivat avanneet siipensä ja mylläsivät hiekassa.

»Oli minulla toinenkin asia. Se terroristiporukka on päättänyt lopettaa teurastuksensa. Vielä ei tiedetä, voiko ilmoituksen ottaa todesta vai onko se taas uusi juoni, jolla ne pelaavat lisää aikaa ja aseistuvat jonkin ajan kuluttua uudelleen. Oli miten oli, mitä väliä sillä enää on? Sinä et siitä kostu yhtään sen enempiä kuin minäkään, jos ihan rehellisiä ollaan. Minä haluan tietää. Jo pitkään olen halunnut tietää ja nyt siitä on tullut minulle pakottava tarve. En aio perään-tyä. Minua ei pysäytä kukaan. Eivät ne eivätkä lapset, jos sattuisivat jotain kautta kuulemaan, sillä minä en aio heille siitä kertoa. Sinä olet ainoa, joka tietää. Älä keskeytä. Ainoa, joka tietää että palaan. Ei, vankilaan en voi mennä. Enhän edes tiedä, missä vankilassa sitä raakalaista pidetään. Mutta kylään jääneet taatusti tietävät. Haluan sitä paitsi nähdä, millaisessa kunnossa kotimme on. Voit olla ihan huolehti, Txato, Txatito, sillä Nerea on reissussa ulkomailla ja Xabier kiinni töissään, niin kuin aina. Keneltä he siitä muka kuulisivat?»

Varpuset olivat kadonneet.

»Vannon, etten paisuttele tätä yhtään. Minulla on hirveä tarve tietää ja saada lopultakin rauha, niin että voin istua alas ja sanoa: no niin, nyt se on ohi. Ai mikä niin? Kuule Txato, sekin minun on selvitettävä. Ja vastaus, jos sellaista ylipäättään on, löytyy kylästä. Ainoastaan sieltä. Siksi menen sinne. Jo tänä iltana.»

Bittori nousi ylös, laskosti huolellisesti huivin, taitteli muovinpalan ja laittoi ne takaisin kassiinsa.

»No niin, nyt sinäkin olet siitä tietoinen. Ja menen minä minne menenkin, sinä pysyt kiltisti täällä.»

Elämää suurempi tarina ystävyksistä, jotka väkivallan vuodet erottavat.

POLIITTINEN KONFLIKTI repii Baskimaan pientä kyläyhteisöä. Kahden perheen elinikäinen ystävyys vaihtuu katkeraan vihanpitoon, kun toisen perheen poika liittyy ETA:n aseelliseen taisteluun ja toisen isä taas joutuu ETA:n uhriksi. Syvältä kouraiseva sukusaaga seuraa tarkkanäköisesti perheiden arkisia sattumuksia, mustaa surua, mutta myös horjumatonta vakaumusta ja iloa.

Äidinmaa kertoo unohtamisen mahdottomuudesta ja anteeksiannon välttämättömyydestä. Kiehtovasti omintakeinen historiallinen lukuromaani on kuvaus kansasta, jonka on opittava elämään väkivaltaisen menneisyytensä varjossa.

	 9 789510 438336
www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-43833-6